

Perustulon vaikutukset

Jouko Kajanoja

Sosiaalipoliittisen yhdistyksen
perustuloseminaari

23.4.2013

NIT (negative income tax)

kokeilut USA – Kanada 1968-1980

- Lyndon B. Johnson > Richard Nixon
- 4 kokeilua USA:ssa ja 1 Kanadassa
- Yhteiskunnallisia kokeita, joihin valittiin 800 – 4800 perheellistä pienituloista ja verrokit, kesto 3 – 9 v.
- NIT 50 – 150 % köyhyysraja ja ylittävän tulon marginaalivero 30 – 70 % (vaihtelivat samalla koealueella)
- Köyhyyden poistaminen - NIT korkeampi kuin (verrokin) toimeentuloturva (yksineläjällä ei silloin ollut toimeentuloturvaa)
- Yli 200 tutkija-artikkelia

NIT kokeilut USA – Kanada 1968-1980

- Tärkein kiinnostuksen kohde: vaikutus terveyteen, asuinoloihin, syntymäpainoon, koulumenestykseen yms., joihin osoittautuivat positiivisiksi (vaikutus avioeroihin herätti kiihkeän keskustelun)
- Työllisyys väheni aviomiiehillä 0 – 9 %, vaimoilla 0 – 27 % ja yksinhuoltajaäideillä 15 – 30 %, nuorillakin työllisyys väheni, ei vaikutusta koulunkäyntiin paitsi, että koulutulokset paranivat
- Ei jääty kokonaan pois työstä eikä työaikaa lyhennetty, mutta töihin meno hidastui
- Merkkejä palkkoja korottavasta vaikutuksesta
- Muutoin kysyntävaikutus (ja siten työmarkkinavaikutus?) jäi pimentoon

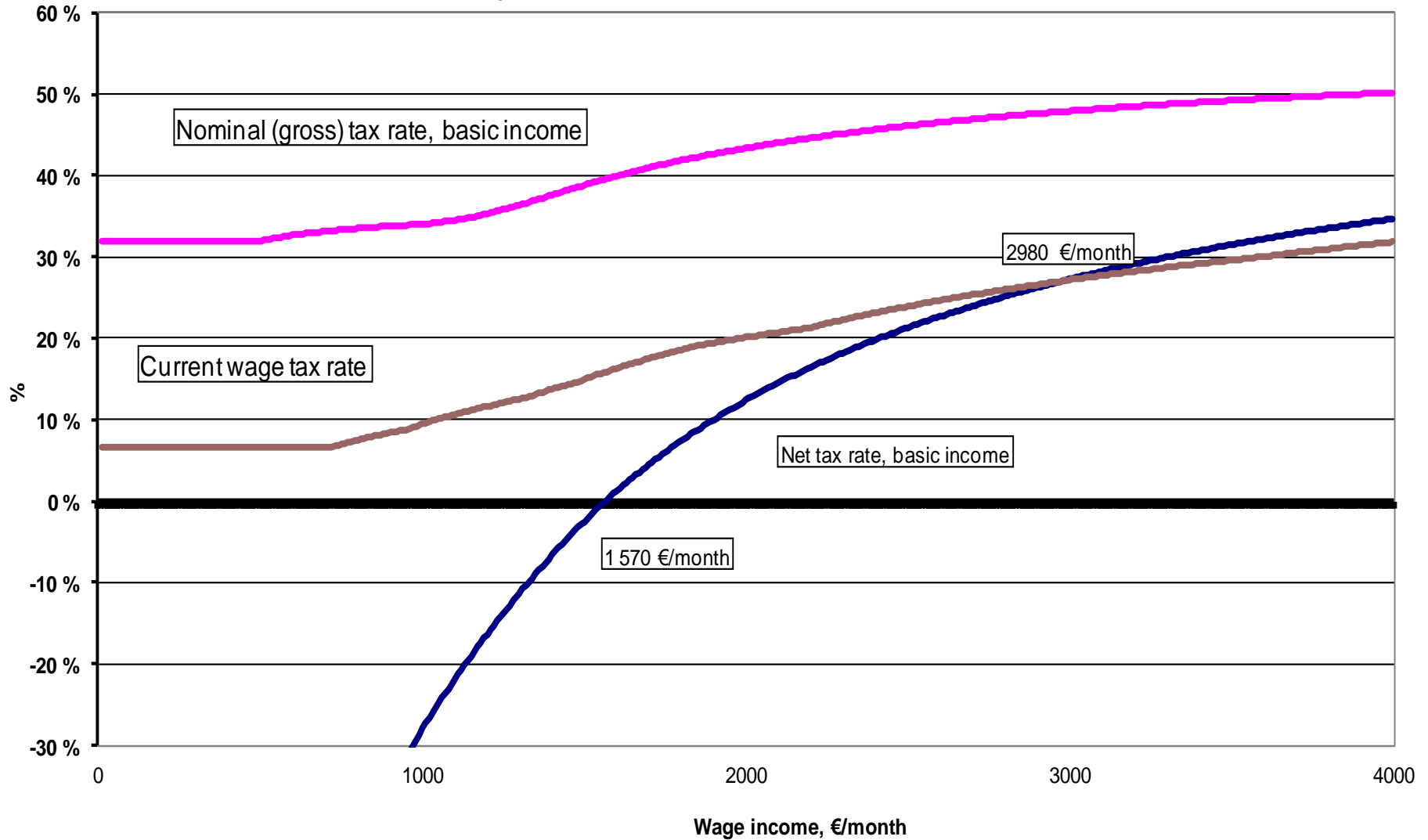
Tulonjako ja köyhyys	Nyt	Perus- turva	+ Perus- tulo	Muutos 1	Muutos 2
Gini-kerroin	25,5	24,1	22,3	-1,4	-3,2
Köyhyys (60%)	13,2 %	10,0 %	9,1 %	-3,2 %	-4,1

Perustulo 500 €, tasavero 48 %

Tulodesiili	Käytettävissä olevien tulojen muutos, milj. €
1	350,3
2	238,5
3	215,9
4	208,4
5	173,7
6	104,3
7	74,7
8	15,6
9	- 154,5
10	- 2 009,0

Perustulo, €/kk	€ 400	€ 500	€ 600 €
Milj. €			
Perustulo	+13 277	+ 16 596	+ 19 915
Veronalaiset tulonsiirrot (ei eläkkeitä)			
4 432	- 2 396	- 2 746	- 2 973
Asumistuet			
618	- 66	- 84	- 131
Toimeentulotuki			
371	- 244	- 301	- 335

Comparison of tax rates: current system and basic income model

Tulomuutokset, milj. €	Voitto	Häviö	Netto
Yrittäjä	354	-656	-303
Ylempi toimihenkilö	290	-1 448	-1 157
Alempi toimihenkilö	611	-372	239
Työntekijä	725	-373	352
Opiskelija	356	-15	341
Eläkeläinen	243	-20	223
Kotiäiti ja -isä	48	0	47
Pitkäaikaistyötön	260	-16	244
Muu	30	-29	0

Sosiaaliryhmä	Muutos	Lukumäärä
Yrittäjät	hyötyjiä	130 000
	häviäjiä	107 000
	ennallaan	59 000
	yhteensä	296 000
Toimihenkilöt	hyötyjiä	344 000
	häviäjiä	271 000
	ennallaan	552 000
	yhteensä	1 167 000
Työntekijät	hyötyjiä	260 000
	häviäjiä	104 000
	ennallaan	275 000
	yhteensä	639 000

Ongelmat?

- Kärjistää jakoa kaksiin työmarkkinoihin? Heikentää matalapalkkaa?
- Vaikuttaa päinvastoin? USA kokemus. Emme tiedä.
- Lisäraha mieluummin perusturvaan tai palveluihin
- Vähentäisi tehokkaammin köyhyyttä
- Pohjoismaat: sosiaaliturva ja mahdollistaminen koskee kaikkia eikä toteuteta köyhyyspolitiikkaa.
- Tukee (ja ei tue?) työllistymistä, poistaa sovitellun työmarkkinatuen (?), nostaa pois toimeentulotuelta, auttaa stigman uhreja
- Nuoret jätetään heitteille?
- Mahdollistaa positiivisia omaehtoisia ratkaisuja
- Lisää huolenpitoa: oppisopimuskoulutus, etsivä työ ...

The end

Ensimmäinen askel kohti perustuloa: perusturvan parannus (2012)

- Takuueläke 714 > 750 €
 - Työttömän peruspäiväraha 674 > 750 €*
 - Sairaus-, äitiys- ja vanhempainrahan vähimmäispäiväraha 575 > 750 €*
 - Kotihoidon tuen ja hoitorahan enimmäismäärä 503 > 750 €*
 - Opintoraha 298 > 750 €*
 - Toimeentulotuen perusosa 461 > 620 €
- * - 5 – 20% vähenemä veron takia
- Asumistuki (merkittävä), lapsilisä (104 €) ja muut toimeentuloturvan muodot (myös ansiosidonnaiset) kuin nyt
 - Kustannus 1,3 mrd €; 2,5 % julkisista sosiaalimenoista, vuosien € / 1996 - 2010) verovähennykset yli 7 mrd €

Käytettävissä olevat vähimmäistulot 2011

- Miksi perusturvan parantaminen tulee niin halvaksi: vähentää asumis- ja toimeentulotukea
- Yksin asuva eläkeläinen 1009 asumismenojen jälkeen 587
- Yksinasuva työtön ja sairaus-, äitiys- ja vanhempain vähimmäispäivärahalla elävä (+at+tt) 850, asumismenojen jälkeen 419
- Yksinhuoltaja ja lapsi, kotihoidon tuki (+at+tt+ lapsilisä ja elatustuki) 1282, asumismenojen jälkeen 683
- Opiskelija (+at+tt) 550, asumismenojen jälkeen 119 ilman lainaa

Toinen askel: perustulo

- Aikuiselle 620 €. Eläkeläiset eivät mukana, koska saavat 750 €.
- Parannettu perusturva säilyy ennallaan, joten perusturvaan oikeutetut saavat 130 € perustulon lisäksi. Säilyy kannustin etsiä työpaikkaa, opiskella yms.
- Muut toimeentuloturvan muodot säilyvät ennallaan:
 - Toimeentulotuen saajat eivät yleensä hyödy.
 - Asumistuki säilyy merkittävänä.
- Ansiosidonnainen säilyy ennallaan.

Perustulon rahoitus

- Vaatii verojärjestelmän muutoksen.
- Perustulo on veroton. Ylimenevää osaa verotetaan progressiivisella tuloverolla, joka on 32 % - 57 %.
- Vero on määritelty siten, että budjettitasapaino säilyy.
- Perustulo = negatiivinen tulovero (pitäisi keskustella enemmän).

Tulodesiili	Nyt	Perustulo	Muutos
1	4,2%	4,9%	0,7%
2	5,6%	6,2%	0,6%
3	6,7%	7,2%	0,4%
4	7,7%	8,0%	0,3%
5	8,6%	8,8%	0,2%
6	9,5%	9,6%	0,1%
7	10,5%	10,4%	-0,1%
8	11,7%	11,5%	-0,2%
9	13,7%	13,2%	-0,5%
10	21,8%	20,3%	-1,5%

Millainen muutos

- Nyt sosiaaliturvassa lisätään kontrollia ja ehdollistamista
- Perusturva- ja erityisesti perustuloehdotus on suuri linjan muutos autonomian suuntaan
- Perustulon välitön vaikutus:
 - Parantaa osa-aikaista ja free-lance-tyyppistä työtä tekevien ja pienyrittäjien asemaa (mutkikas soviteltu työttömyysturva poistuu?) sekä
 - Parantaa mahdollisuuksia tehdä muita elämäntilanteeseen perustuvia ratkaisuja (muidenkin kuin varakkaiden)

Vähittäisen siirtymän politiikka

- Emme tiedä käyttäytymisvaikutuksia
- Yhteiskunta on tullut niin monimutkaiseksi, että suuret muutokset on syytä tehdä asteittain, jotta nähtäisiin ei tarkoitetut vaikutukset
- Perusturvan parantaminen ensimmäinen askel
- Myös ansiosidonnaisen kehittäminen lyhytaikaisissa työsuhteissa
- Vasemmistoliiton mallissa työttömyysturva ja opintoraha olisivat aluksi korkeampia kuin perustulo

Perusturvan kehittäminen ja kokeilut

Toimeentulotuen ehtojen lieventäminen ja perusosan siirtäminen Kelaan

Yksilöllistäminen (työmarkkinat., toimeentulot., asumist.)

Tulovähenteisyyden lieventäminen

- Suojaosuuksien nostaminen (työmark.tu, toim.tulotu)
- Maksamisen jatkaminen työllistyessä (työmarkkinatuki, asumistuki)

Kokeilut – alueellinen ja/tai tiettyjä ryhmiä – luontevaa suunnata hyötyviin ryhmiin: pienyrittäjät, free-lance, lyhytaikaisia työsuhteita tekevät ... (?)

Hiilamo: arvotaan 1000 helsinkiläistä pienituloista ei opiskelevaa ei lapsia kotona hoitavaa ja vapaaehtoisille 650 €/kk edellyttäen, etteivät hae samaan aikaan syyperusteista toimeentuloturva

Perustulo, demokratia ja vapaus

- Nyt työ on monelle vieraantunutta
- Nyt sosiaalipolitiikka sisältää sietämätöntä kontrollia
- Perustulo on mahdollisuus ihmisarvoon, voi tehdä, mitä kokee oikeaksi eikä pakosta – nyt kansalainen ja yhteiskunta ovat peli- ja pakkosuhteessa
- Samalla jokaisesta tulee vastuullinen
- Demokratia voi tulla vain alhaalta, edellyttää vieraantuneen työn voittamista
- Hallinta muuttuu ratkaisevasti, kun se perustuu kansalaisten omaehtoiseen hyväksymiseen
- Kyse on ihmisen vapauttamisesta